

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Ühiskonnateaduste instituut

Jaana Kala

VANEMATE ARVAMUS KASVATUSEST JA KARISTUSEST

Bakalaureusetöö

Juhendaja: MA, Kadri Soo

Juhendaja allkiri:

Tartu 2014

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Jaana Kala

02.06.2014

ABSTRACT

The aim of the present study was to examine differences in parents' educational styles and principles.

As to our legislation, physical punishment of a child is not forbidden now, but in case of ill-treatment of a child it is possible to interfere legally.

In my study I examined five mothers having children of kindergarten age, in respect of their attitudes to upbringing and punishing their children. The method used was the qualitative interview and as to analysis method the qualitative content analysis was used.

The results showed parents' Principles as to upbringing their children and punishing them, also distributing parental duties. According to the interviewed mothers their duties mostly concerned children's upbringing and household chores, whereas fathers' role was mainly related to the responsibilities for family's economic welfare. Fathers' duties as being an example (especially for boys), spending their leisure together and playing with children were also mentioned.

The interviewed claimed that chastening their children was their daily duty. The ways used for that purpose were both verbal (conversation, threatening with punishment (ban using the computer etc.) and nonverbal (tugging by the hair, whipping, sending the child to sit on the reflection chair or his/her private room).

Relying on the results it became known that the majority of the interviewed were to some extent supporters of physical punishment. However, they were of the opinion that children's severe punishment should be legally banned.

SISUKORD

ABSTRACT	2
SISSEJUHATUS	5
I KIRJANDUSE ÜLEVAADE JA PROBLEEMI SEADE	6
1.1 Mõisted.....	6
1.2 Diana Baumrindi käsitlus vanemlikest stiilidest	8
1.3 Ema ja isa erinevad rollid laste kasvatamisel.....	10
1.4 Seadusandlus	11
1.5 Uuringud laste kasvatamisest ja kehalisest karistamisest	12
1.7 Uurimuse eesmärk ja probleemi sõnastamine	14
1.8 Uurimisküsimused	14
II METOODIKA.....	15
2.1 Uurimuse lähenemisviis.....	15
2.2 Andmekogumisprotseduur ja valim.....	15
2.3 Analüüsimeetod.....	16
III ANALÜÜS JA ARUTELU	18
3.1 Lapse kasvatamine ja vanemate roll	18
3.2 Vaba aja veetmine koos lapsega.....	19
3.3 Lapse kasvatamismeetodid	20
3.4 Lapse karistamise tähendus ja vajadus	21
3.5 Uuritavate praktika lapse karistamisel.....	23
3.6 Vanemate arvamus lapse füüsilisest karistamisest	24
KOKKUVÕTE.....	26
KASUTATUD ALLIKAD	27
LISA 1	30

SISSEJUHATUS

Lastega seotud küsimusi peetakse tavaliselt ühiskonnas eriti tundlikuks ja seda need kahtlemata ongi. Samuti on selge see, et erinevad pered suhtuvad erinevalt lapse kasvatamisse. Siiski tuleb lapsekasvatusepraktikas alati seada esikohale laste heaolu. Lapsevanemaks olemine on eelkõige suur vastutus, mis annab täiskasvanule nii mitmeid õigusi. Hetkel ei ole Eestis ühtki seadusandlikku akti, mis lapse kehalise karistamise otseselt keelustaks. Olemas on küll erinevad ametkonnad, kelle ülesandeks on lapse heaolu tagamine, nt Lastekaitse Liit, kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajad või vastavaid ülesandeid täitev sotsiaaltöötaja.

Lapsekasvatusepraktikad on aja jooksul väga palju muutunud. Tänapäeval on lapsel samasugused õigused inimväärsel elule nagu täiskasvanutelgi.

Koduses kasvatuses tuleb vanematel tihti ette olukordi, kus nad peavad oma pahandust teinud last korrale kutsuma. Selleks on erinevaid võimalusi. Lapsega saab vestelda, teda hoiatada ja saata teda aega maha võtma. Samas võivad vanemad kasutada lapse kasvatamisel ka mitteverbaalseid korrale kutsumise viise, näiteks tutistamist, laksu andmist või rihmaga löömist. Lapse füüsiline karistamine tekitab lapses alaväärsustunnet, hirmu, viha ja häbi. Laps võib tõlgendada karistust ülekohtuna ning hiljem hakata vägivalda kasutama ka oma sõprade ja lähedaste suhtes.

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks on teada saada, kuidas lapsevanemad mõistavad kehalist karistamist ja selle efektiivsust. Samuti analüüsin, milliseid kasvatus ja karistusmeetodeid nad kasutavad.

Uurimustöö esimeses osas annan ülevaate lapse väärkohtlemise ja karistamisega seotud mõistetest ja käsitlustest, samuti seadustest ja vanemlikest stiilidest. Töö teine osa on metoodika, kus tutvustan töös kasutatud uurimis- ja analüüsimeetodit. Kolmas osa hõlmab andmete analüüsi ja arutelu. Töö lõpeb kokkuvõtte ja kasutatud kirjanduse loeteluga.

I KIRJANDUSE ÜLEVAADE JA PROBLEEMI SEADE

1.1 Mõisted

Eesti pedagoogikaklassiku Peeter Põllu (1993: 20) järgi on „**kasvatus** teadlik sihipärane tegevus, mis vanema põlve poolt ette võetakse, et viia arenemisele kasvava põlve kehalisi ja vaimlisi jõude nende väärtuste alalhoidmise ja täiendamise sihis, milles peitub üksiku ja kogu inimkonna elu-eesmärk.“

Kasvatus on üks osa vanemaksõlemisest. Rink (1995) käsitleb kasvatust kui viisi, kuidas täiskasvanu tegeleb lapsega. Täiskasvanu on teadlik, et laps areneb ainult täiskasvanu toetusega. Sellest tulenevalt suhtleb ta lapsega, et arendada ja stimuleerida lapse funktsioneerimist. Täiskasvanu suunab seda suhtlemist vastavalt oma arusaamisele kasvatusel viisist (Rink, 1995).

Vanemlus on lapsevanema pidev tegevus lapse suhtes. Vanemlus on erisugune ja kahesuunaline kultuuriline info vahetus (Valsiner, Branco, Melo Dantas, 1997).

Piisavalt hea **vanemlus** (Hoghugh, Speight, 1998) on protsess, mis järgib piisavalt lapse vajadusi. Vastavalt rohketele kultuurilistele normidele muutuvad lapse vajadused põlvkonniti. Lapse emotsionaalsed vajadused saab jagada kolme gruppi. Esimesse gruppi kuuluvad armastus, hoolitsus ja pühendumus. Teise vajaduste gruppi kuulub järjekindel piiride seadmine. Kolmandaks vajaduseks on arengu soodustamine.

Vanemluse oskuseid kasutades kasvatavad vanemad oma lapsi.

Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna veebilehel (Positiivne vanemlus), on seletatud positiivset vanemlust kui vanemlikku käitumist, mille puhul arvestatakse igati lapse huvidega ning mis on hoolitsev ja enesekindlust andev, vägivallavaba, tunnustav ja suunav, seades piire lapse täieliku arengu soodustamiseks.

Karistamine (Palmerus, Scarr, 1995) on distsiplinaarne käitumine autoritaarsel positsioonil oleva inimese poolt selleks, et tekitada muutus karistatava käitumises. Vanemad kasutavad laste suhtes verbaalseid ja füüsilisi mõjutusvahendeid, et ennetada, kontrollida ja ajendada lapse käitumist vanemale soovitud suunas.

Lapse karistamine ja väärkohtlemine on oma olemuselt ja mõjult lapsele väga sarnased.

Soonets (1997:91) defineerib laste väärkohtlemist kui mistahes käitumist lapse suhtes, mis alandab lapse füüsilist ja psüühilist heaolu ning ohustab tema eakohast arengut ning tervislikku seisundit. Laste väärkohtlemist (Soonets, 1997) liigitatakse neljaks: emotsionaalne väärkohtlemine, füüsiline väärkohtlemine, seksuaalne väärkohtlemine ja hooletussejätmine. Lapse karistamine võib sisaldada emotsionaalse ja füüsilise väärkohtlemise vorme.

Justiitsministeeriumi poolt toimetatud veebilehel (Juhendmaterjal perevägivalla vähendamiseks ja ennetamiseks, 2011) on toodud välja lapse väärkohtlemise erinevad liigid ja kirjeldus.

Emotsionaalne väärkohtlemine on pingelise seisundi tekitamine lapsele. See võib tekitada raskeid kahjustusi lapse emotsionaalsele arengule. Emotsionaalne väärkohtlemine on lapse kohtlemine väärtusetu ja mitteamastatuna. Järgmised käitumisiigid iseloomustavad emotsionaalset väärkohtlemist:

- hirmutamine
- karjumine
- sõimamine
- solvamine
- manipuleerimine jne.

Füüsiline väärkohtlemine on vanema või mõne teise lähisugulase tahtlik füüsilise jõu rakendamine lapse suhtes. Füüsilise väärkohtlemise tagajärjel võivad tekkida lapsel füüsilised ja psühholoogilised kahjustused. Järgmised tegevused on füüsilisele väärkohtlemisele omased:

- tõukamine
- väänamine
- raputamine
- juustest tirimine
- löömine käe, jala või esemega
- peksmine.

Euroopa Nõukogu (2008) poolt on **kehalist karistamist** defineeritud kui karistusviisi, kus rakendatakse lapse suhtes füüsilist jõudu. Kehalise karistamise eesmärgiks on tekitada valu või ebamugavust. Selliste karistusviiside näideteks võib tuua lapse löömist käe või mõne esemega. Samas võib tegemist olla ka jalaga löömise, raputamise, tõukamise, näpistamise või juustest tirimisega.

Soonetsi (1997) järgi on lapse **seksuaalne väärkohtlemine** igasugune seksuaalse sisuga aktiivsus lapse suhtes, mis ületab temaga suhtlemise normid.

Hooletussejätmine (Soonets, 1997) on üks lapse väärkohtlemise liikidest, mille puhul asetatakse laps psüühilise või füüsilise ebamugavuse seisundisse, sest tema esmased vajadused jäetakse vanema(te) poolt rahuldamata.

1.2 Diana Baumrindi käsitus vanemlikest stiilidest

Järgmisena käsitlen vanemuse stiile ja nende seost karistamisega.

Diana Baumrind on aastaid uurinud vanemate kasvatustiile ja neid grupeerinud neljaks põhistiiliks: autoritaarne, autoriteetne ja järeleandlik ja mittekaasatud (Berk, 1994). Aastal 1966 alustas Baumrind uurimust eelkooliealiste laste vanemate kasvatustiilidest. Ta jälgis vanemaid ja lapsi ning nende suhtlust. Lapsed jagati psühholoogide poolt gruppidesse ja üks grupp osutus teistest küpsemaks. Selgus, et nende laste vanemad kasutavad kasvatustiili, millele Baumrind andis nimetuse autoriteetne.

Vanemlikud stiilid (Baumrind, 2005) on jagunenud kahte dimensiooni: nõudlikkus ja tundlikkus. Tundlikkus puudutab seda määra, milleni vanemad edendavad lapse isikupära ja enesekehtestamist, olles ise sealjuures valmis neid mõistma, olema toetavad ja ka leplikud laste soovide suhtes. Tundlikkust iseloomustab soojus, iseseisvuse toetamine ja mõistev suhtlemine.

Nõudlikkus (Baumrind, 2005) puudutab vanemate poolt lastele pandud nõudmisi, mis aitaksid neil ühiskonda sobinduda. Nendeks on käitumisreeglid, käitumuslik juhtimine ja laste tegevuste juhendamine. Käitumuslik juhtimine ja laste tegevuste järelevaatus on avardanud mõju laste arengule vanemliku toetuse ja psühholoogilise juhtimise kaudu.

Baumrindi arvates saab 77% vanematest liigitada ühe kolmest vanemliku stiili kasutajaks: autoritaarne, autoriteetne või järeleandlik. Autoritaarsest stiili iseloomustab kõrge nõudlikkus ja madal tundlikkus. Autoriteetne stiil koosneb kõrge nõudlikkusest ja kõrge tundlikkusest. Järeleandlik on vanemlik stiil, mida iseloomustab madal nõudlikkus ja kõrge tundlikkus. Neljandat vanemlikku stiili -mittekaasatud vanemad, iseloomustab madal nõudlikkus ja madal tundlikkus (Berk, 1994). Järgnevalt tutvustatakse neid stiile lähemalt.

Autoriteetne stiil on nõudlik ja tundlik (Berk, 1994) Seda iseloomustab ratsionaalne ja demokraatlik lähenemine. Nii vanemate kui ka laste õigusi austatakse. Autoriteetsete vanemate nõudmised on mõistlikud ja piirid on paika pandud. Samal ajal väljendavad nad soojust ja kiindumust, kuulates lapse arvamusi. Lapsi julgustatakse osa võtma perekonna otsustamisprotsessist. Baumrindi uurimustest selgus, et autoriteetsete vanemate lapsed arenesid eriti hästi. Psühholoogide hinnangul olid need lapsed elavad, heas tujus ja enesekindlad uute ülesannete täitmisel.

Autoritaarne kasvatusstiil on nõudlik, kuid madala tundlikkusega lapse õiguste ja vajaduste osas (Berk, 1994). Vastavust ja kuulekust hinnatakse rohkem kui avatud suhtlust. Lastelt oodatakse iga hinna eest täiskasvanu käsule kuuletumist. Kui laps ei kuuletu, siis autoritaarne vanem võtab abinõuna kasutusele jõu ja karistuse. Vanema vajadused on selle kasvatusstiili puhul olulised, kuid lapse eneseväljendus ja iseseisvus on allasurutud. Baumrind leidis, et autoritaarsete vanemate eelkooliealised lapsed olid murelikud, enesest tõmbunud ja õnnetud. Suheldes kaaslastega käitusid nad vaenulikult. Eriti poisid olid kurjad ja trotsi täis. Tüdrukud olid sõltuvad ja nad eemaldusid kui ülesanded muutusid liiga raskeks. Noorukieas olid autoritaarsete vanemate lapsed halvemini kohanevad, kui autoriteetsete vanemate lapsed. Siiski läks autoritaarse kasvatuslega harjunud teismelistel koolis hästi ja nad sattusid vähem pahandustesse kui lapsed keda kasvasid järeleandlikud vanemad.

Järeleandlik ehk lubav stiil on toetav, kuid vanemal ei õnnestu lapsele piiride seadmine (Berk, 1994). Järeleandlikud vanemad lubavad lastel teha palju oma otsuseid varases eas, kus nad pole selleks veel võimelised. Nad võivad vaadata niipalju telekat kui nad tahavad ning süüa ja magada endale sobivatel aegadel. Lastel on lubatud segada ja tüüdata teisi ja nad ei pea tegema majapidamistöid. Uuringus osalenud järeleandlike vanemate lapsed olid väga ebaküpsed. Neil oli raskusi enesekontrolliga ja nad olid sõnakuulmatud kui neil paluti teha

midagi, mis polnud neile meeltnööda. Lubavate vanemate lapsed olid nõudlikud ja täiskasvanutest sõltuvad ja nad olid ülesannete täitmisel eelkoolis vähem püsivamad kui lapsed kelle vanematel oli rohkem kontrolli. Noorukieas avaldub vanemluse mõju kehva enesekontrolli näol. Lubavalt kasvatatud teismelised on vähem huvitatud koolis õppimisest ja kasutavad rohkem narkootikume, kui need teismelised kelle vanemad esitavad selgemaid nõudmisi käitumisele (Berk, 1994).

Mittekaasatud vanemad on vähe pühendunud ja hoolitsevad lapse eest miinimumtasemel (Berk, 1994). Tihti on need vanemad ülekoormatud ja stressis ning neil on lastele vähe aega ja energiat. Selle tulemusena tegelevad nad vanematena vaid lapse esmaste vajaduste täitmisega. Reeglite kehtestamine ning elluviimine kodutööde ja vastuvõetava sotsiaalse käitumise osas on nõrk ja põgus. Soomes ja Ameerika Ühendriikides läbi viidud uurimus näitab, et vanematel kes vestlevad oma noorukitega harva ja tunnevad vähe huvi nende koolielu vastu on madala stressitaluvuse ja piiratud emotsionaalse kontrolliga lapsed. Neil läheb koolis halvasti, puuduvad pikaajalised eesmärgid ja nad kalduvad kergemini kuritegevusele (Berk, 1994).

1.3 Ema ja isa erinevad rollid laste kasvatamisel

Eestis on mees traditsionaalse perekäsitluse järgi leivateenija ja peresissetuleku tagaja. Naine kantseldab lapsi, teeb kodutööd ja lisaks kõigele käib ka veel palgatööl.

Laste heaolu mõjutab vanemaga koosveedetud aeg. Lapse kasvatamisele kulutavad rohkem aega naised (Tammur, Randoja, 2008). Nemed tegelevad rohkem majapidamistöödega ja viibivad meestest kauem kodus. Mehed on pikemalt tasulisel tööl. Lastega leibkonnas kulub naisel lastehoiule põhitegevusena keskmiselt veidi üle tunni päevas. Meestel kulub samaks tegevuseks 22 minutit. Naised sisustavad lapse kasvatamisele kulunud aega rohkem nende esmaste vajaduste täitmisega (söötmise, riietamine, pesemine), mehed veedavad suure osa ajast lastega mängides. Naisel hõlmab üle poole laste kasvatamisele kulunud ajast nende füüsiline hoidmine ja järelevalve, viiendiku mängimine, rääkimine, neile lugemine ja kümnendik ajast kulub õpetamisele. Mehed veedavad kolmandiku ajast lastega mängides ja rääkides ning alla kolmandiku (30%) ajast lihtsalt lapsel silma peal hoides.

Aastail 2007-2008 tehtud Euroopa elukvaliteedi uuringu kohaselt töötasid Eesti naised keskmiselt 38 tundi ja mehed 41 tundi nädalas. Ehkki Eesti mehed veedavad võrreldes teiste Euroopa meestega suhteliselt palju aega laste eest hoolitsedes ja neid kasvatades (keskmiselt 23-26 tundi nädalas), kulutavad Eesti naised samale tegevusele 40-48 tundi nädalas (Vainu, jt. 2009). Ema roll laste kasvatases on seega tunduvalt suurem (Vainu jt, 2010).

1.4 Seadusandlus

Praegusel hetkel ei ole lapse kehaline karistamine otseselt seaduslikult keelatud. Kui politseisse jõuab tõsiseid kehalise karistamise juhtumeid, siis on vanemaid võimalik karistada karistusseadustiku kehalise väärkohtlemise paragrahvi alusel.

Lapse õiguste konventsiooni järgi peaks Eesti riik kaitsema lapsi koduse vägivalla eest. Artikkel 2 sellest konventsioonist ütleb järgmist: „*Osalisriigid võtavad tarvitusele kõik vastavad abinõud, et tagada lapse kaitse igasuguste diskrimineerimis- ja karistusvormide eest tema vanemate, seaduslike hooldajate või perekonnaliikmete seisundi, tegevuse, vaadete või nende tõekspidamiste pärast*“.

Aastal 1992 vastuvõetud **lastekaitseadus** sätestab, et igat last tuleb alati kohelda nagu isiksust, tema omapära, iga ja sugu arvestavalt. Lubamatu on lapse alavääristamine, hirmutamine või karistamine viisil, mis valmistab talle piina, tekitab talle kehalisi kahjustusi või ohustab kuidagi teisiti tema vaimset või kehalist tervist.

Eesti Vabariigi **perekonnaseaduse** erinevad punktid käsitlevad vanema ja lapse suhteid puudutavaid aspekte:

- Vanem ja laps on kohustatud teineteist toetama ja teineteisest lugu pidama ning arvestama teineteise huve ja õigusi.
- Isikuhooldus on hooldaja kohustus ja õigus last kasvatada, tema järele valvata ja tema viibimiskohta määrata ning lapse igakülgse heaolu eest muul viisil hoolitseda.
- Kehaline, vaimne ja hingeline väärkohtlemine ning muude lapse suhtes alandavate kasvatusabinõude rakendamine on keelatud.

Praegu on väljatöötamisel uus lastekaitse seadus (Uus lastekaitse seadus), mis peaks asendama praeguse mitte piisavalt efektiivse lastekaitse seaduse. Uue seaduse kõige tähtsamateks eesmärkideks on lapse huvide kaitse tagamine, lastekaitse töökorralduse arendamine, kohalike omavalitsuste lastekaitsetöö arendamine ning riikliku järelevalve tõhustamine. Eesmärgiks on jõuda võimalikult kiiresti varajase sekkumiseni ning läbi erinevate ametkondade efektiivse töö kaudu aidata lapsi.

1.5 Uuringud laste kasvatamisest ja kehalisest karistamisest

Uurimus „Epidemioloogiline uuring laste väärkohtlemise preventsiiooniks Eestis“ viidi läbi 2000.aasta kevadel (Soo ja Soo 2002). Uurimusest selgus, et vastajatest 8% sai karistada, kui nad olid midagi halvasti või valesti teinud, 71% karistati mõnikord ja igat viiendat last ei karistatud üldse. Kõige rohkem karistas lapsi ema – veidi enam kui pooltel juhtudel. 18% lastest olid need, kelle peal oli kasutatud füüsilisi karistamisviise (tutistamist, peksmist, rihmaga löömist). Verbaalseid karistamisemeetodeid kasutasid emad ja isad enam-vähem võrdselt, kuid füüsilisi meetodeid rakendasid isad oluliselt rohkem (Soo ja Soo 2002).

2012. aastal viidi Praxise poolt läbi uuring täiskasvanute ja 10-17 aastaste laste hulgas (Karu, jt, 2012). Leiti, et üks neljandik vanematest ei pidanud füüsilist karistust laste suhtes vägivallavormiks. Üks kolmandik vanematest nõustusid et, mõnes olukorras on laste kehaline karistamine vajalik ja õigustatud. 65 % vanematest ei olnud selle väitega nõus.

Nii lapsed kui ka vanemad nimetasid kõige sagedasemate distsiplineerimisviisidena selgitamist, suunamist ja julgustamist, pahandamist ja keelamist. Lapsevanemad lisasid nimekirja ka privileegide keelamise ning lapsed reeglite meeldetuletamise.

Füüsiline karistamine ei ole lapse õiguste ja positiivse vanemluse põhimõtete järgi lubatud, kuid siiski selgus uuringust, et 5% lastest saab sageli või mõnikord laksu või tutistada, 3% rihma või vitsa (Karu, jt. 2012).

Uuringust selgus, et autoriteetne vanemlusstiil, mida iseloomustab vastutulelikkus ja nõudlikkus, on Eestis nii täiskasvanute kui ka laste hulgas suure toetajaskonnaga (Sinisaar, jt.2013). 90% täiskasvanutest nõustus väitega, et lapsed ja vanemad peaksid vestlema

tunnetest ja perekonna otsustest. Enamus täiskasvanud vastajatest olid nõus väitega, et lapsevanemad peaksid selgitama lastele oma nõudmisi.

Autoritaarne kasvatusstiil (Sinisaar, jt. 2013) pälvis samuti Eesti täiskasvanute poolt toetust. 75% vastajatest oli selle poolt, et lapsed peaksid vanemaid kuulama ja neile mitte vastu vaidlema. 80% vastajatest nõustus väitega, et ilma vanemate kontrollita lähevad lapsed hukka.

Järeleandlikku kasvatusstiili (Sinisaar, jt. 2013) iseloomustavatele väidetele antud hinnangutes olid 88% täiskasvanutest nõus väitega, et lapsevanem peaks olema lapsele nagu sõber. Enamik vanematest ei pooldanud väidet, et lapsed võiksid kõike teha.

Mittepühendunud vanemlusstiil, mida iseloomustavad vähenõudlikud ja vastutulelikud vanemad (Sinisaar, jt. 2013) ei leidnud vanemate toetust. 93% täiskasvanutest ei nõustunud väitega, et lapsed kasvavad ise ja neid pole vaja kasvatada. 82 % täiskasvanutest ei olnud nõus väitega, et lastega ei ole mõtet olulistest asjadest rääkida.

Euroopa Sotsiaaluuringust selgus, et alla 18-aastaste lastega vanematest rohkem kui pooled ei olnud nõus väitega „ mõnes olukorras on laste kehaline karistamine vajalik ja õigustatud“. 20% vastanutest olid väitega nõus ja samapalju vastajaid oli kahevahel (nõus või mitte nõus). (European Social Survey, 2010).

61% vastanutest nõustus väitega „Laste kehaline karistamine on vägivald mitte meetod“. 23% lapsevanematest ei olnud väitega nõus. 20% vastanutest olid väitega „mõnes olukorras on laste kehaline karistamine mõistlik“ nõus.

Suur enamus vastajatest ei nõustunud väitega „Täiskasvanute vahel on mõnes olukorras probleemide lahendamine füüsilise vägivallaga lubatud“.

Seevastu veidi alla poole lapsevanematest nõustus või kaldus nõustuma väitega „Lapse kehaline karistamine on mõnikord vältimatu“.

1.7 Uurimuse eesmärk ja probleemi sõnastamine

Antud töö eesmärgiks on teada saada, millised on lastevanemate hoiakud laste kasvatamise ja karistamise suhtes.

Teemat on oluline uurida, et teada saada, kuidas vanemad käsitlevad laste kasvatust ja karistamist, millise tähenduse nad sellele annavad ja kuidas toimub see reaalselt nende kodudes.

Vägivald laste suhtes on probleem, mida on palju uuritud. Kehaline karistamine alandab last ja tekitab talle valu ning alaväärsustunnet. Soovisin uurida, kuidas vanemad karistavad kodus oma lapsi ja mis tähenduse nad sellele annavad. Samuti pakkus mulle huvi, millised on vanemate tõlgendused kasvatuses suhtes.

Teema uurimine annab meile selgust, kuidas mõistavad lapsevanemad kasvatuses ja karistuses rolli. Selguvad ka ema ja isa rollide erinevused laste kasvatamisel. Valisin uuritavateks vanemad, kuna nemad oskavad kõige rohkem kaasa rääkida koduse kasvatuses teemadel.

1.8 Uurimisküsimused

Töö käigus püstitasin järgnevad uurimisküsimused:

1. Mida tähendab vanemate jaoks lapse kasvatamine?
2. Kuidas erinevad ema ja isa rollid lapse kasvatamisel?
3. Mida tähendab vanemate jaoks lapse karistamine?
4. Milliseid lapse korrale kutsumise meetodeid vanemad kasutavad?

II METOODIKA

2.1 Uurimuse lähenemisviis

Töö uurimisprobleemiks on uurida vanemate tõlgendusi laste kasvatamisest ja karistamisest.

Käesoleva uurimuse läbiviimisel on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse meetodi eeliseks on see, et see võimaldab teada saada uuritavate tähendusi, arvamusi, tõlgendusi ja käitumismustreid mingi fenomeniga seoses. Pean antud uurimuses kvalitatiivse meetodi kasutamist põhjendatuks, kuna probleemi saab uurida uuritavate endi keelekasutuse ja tähendussüsteemi kaudu.

Kvalitatiivse meetodiga uuritakse inimeste isiklikke ja sotsiaalseid kogemusi, kirjeldatakse ja seletatakse neid, proovitakse pigem aru saada väikese arvu inimeste maailmavaatest, kui kontrollida suure valimi abil eelnevalt püstitatud hüpoteeside tõepärasust (Laherand 2008: 20). Kvalitatiivse uurimuse eesmärgiks pole uurimustulemusi üldistada (Hirsjärvi 2005: 169).

2.2 Andmekogumisprotseduur ja valim

Andmete kogumiseks kasutasin kvalitatiivset intervjuud.

Hirsjärvi ja Hurme (2006:42) on intervjuud võrrelnud vestlusega. Lihtsaim viis intervjuud defineerida on nimetada seda vestluseks, millel on eelnevalt kavandatud eesmärk. Intervjuu meenutab vestlust mitmes mõttes. Mõlemad hõlmavad nii verbaalset kui ka mitteverbaalset kommunikatsiooni, mille abil vahendatakse mõtteid, hoiakuid, seisukohti, teadmisi ja tundeid. Nii vestluses kui ka intervjuus mõjutavad osapooled teineteist (Laherand 2008: 176 kaudu).

Intervjuude käigus kogutud materjali põhjal püüdsin teada saada lasteaialaste vanemate arvamusi laste kasvatamise ja karistamise kohta.

Uuringusse kaasasin enda kodukoha lasteaia lapsevanemad. Panin lasteaia seinale kuulutuse, et vajan abi seoses lõputööga ja 5 vanemat võtsid minuga e-posti teel ühendust. Lootsin uuringusse kaasata ka isad, kuid kahjuks võtsid minuga ühendust ainult emad. Leppisime telefoni teel kokku intervjuu aja.

Valimi moodustasid viis uuritavat, kes kõik olid naissoost. Kolm vastajat olid kõrgharidusega kahe lapse emad. Ühel vastajatest oli kolm last ja intervjuud andis ka ühe lapse ema. Kahel vastajatest oli keskharidus. Uuritavate vanus jäi vahemikku 26-35.

Ma kirjeldasin uuritavatele bakalaureusetöö eesmärki ning eetilisi põhimõtteid, milleks on uuringus osalemise vabatahtlikkus, anonüümsus ja konfidentsiaalse info mitte edastamine. Selgitasin, et vastajate nimed asendatakse anonüümsuse tagamiseks varjunimedega. Vastajad olid nõus uurimuses osalema.

Intervjuud toimusid 2013.aasta sügisel. Ühele intervjuule kulus umbkaudu 20 minutit. Intervjuud toimusid kolmel juhul uuritavate kodus ja kahel juhul uuritavate töökohas.

Intervjuud viisin läbi ettevalmistatud intervjuu kava alusel mis ma koostasin töö eesmärki arvestades (intervjuu kava vt lisa 1). Intervjuu jooksul käsitleti teemasid laste kasvatamine, laste karistamine, vanemate roll laste kasvatamisel, lapse korrale kutsumine ja lapsega vaba aja veetmine.

Ma helisalvestasin kõik intervjuud. Pärast intervjuude läbiviimist transkribeerisin ja kodeerisin salvestatud materjali. Konfidentsiaalsuse tagamiseks sai iga uuritav enda nime asemele varjunime. Varjunimedeks on Juuli, Nelli, Anni, Kati ja Aino.

2.3 Analüüsimeetod

Kasutasin analüüsimeetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Kvalitatiivses sisuanalüüsis (Mayring, 2000) soovitakse kvalitatiivse materjali tõlgendamisel säilitada kvantitatiivse sisuanalüüsi eeliseid: sobivust kommunikatsiooniprotsessi uurimiseks, selgeid reegleid materjali analüüsimisel, kategooriate keskset osa analüüsis ning reliaablust ja valiidsust (Laherand 2008: 290 kaudu).

Hsieh ja Shannon (2005: 1278) defineerivad kvalitatiivset sisuanalüüsi kui *uurimismeetodit, mida rakendatakse tekstiandmete sisu subjektiivseks tõlgendamiseks süstemaatilise liigendamise- ja kodeerimisprotsessi ning teemade või mustrite kindlakstegemise abil* (Laherand 2008: 290 kaudu).

Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab sarnase tähendusega teksti liigendada kategooriate alla. Lugesin transkribeeritud intervjuusid ja kirjutasin välja olulisi mõtteid. Hiljem ühendasin kontseptsioone väljendavad fraasid omavahel seoste alusel kategooriaks.

III ANALÜÜS JA ARUTELU

Järgnevalt analüüsin vanemate tõlgendusi kasvatamise ja karistamise tähendusest ning praktikatest nende kodus.

3.1 Lapse kasvatamine ja vanemate roll

Kõigepealt alustasime intervjuud laste kasvatamise tähenduse väljaselgitamisega.

Kodu kasvatuskultuuri kujundamine sõltub eelkõige kõigist seal elavaist täiskasvanuist (Goldenberg & Goldenberg, 1985). Enamasti kogeb laps eelkõige oma ema ja isa tõekspidamisi ja väärtusi. Isegi, kui üks vanematest tegeleb lapsega märgatavalt rohkem, kui teine, peavad mõlemad toimuvat aktsepteerima (Kraav, 2001: 55 kaudu).

Intervjueeritavad tõid laste kasvatamise tähenduse puhul välja lastega seotud tegevusi, mida saab jaotada kahte gruppi. Üks neist on lapsele vajalike oskuste ja teadmiste edasiandmine, tema füüsiliste vajaduste eest hoolitsemine (toit, riided ja eluase). Teiseks nimetasid nad lapse emotsionaalsete vajaduste rahuldamist (turvatunne, usaldus vanemate suhtes, helluse-ja armastusevajadus) ja lapse moraalsete põhimõtete kujundamist ning väärtuste ja hoiakute suunamist.

Lapse kasvatamist selgitades tõid mitmed vanemad oma vastustes välja, et lapse kasvatamine on koostöö läbi suhtlemise ja koostegutsemise. Osad vanemad märkisid, et kasvatamise eesmärgiks on kasvatada sõltumatud ja iseseisvad inimesed. Oluliseks peeti ka vanemapoolset eeskuju andmist.

„Annad lapsele eeskuju, suhtled temaga, tegutsed koos temaga, juhendad teda, jagad lapsega väärtusi, kehtestad reeglid, õpetad lapsele moraali ja piire.“ (Nelli)

„Kasvatus on protsess, mis hõlmab kõike - keskkonda, järjekindlust, eeskuju, perekondlike traditsioone, reegleid ja hellust.“ (Aino)

„Igapäevaelu elamine ja sealjuures hea eeskuju näitamine kuuluvad kasvatus juurde.“
(Juuli)

Intervjuudes tuli jutuks ema ja isa roll lapse kasvatamisel. Emade seisukoht oli, et nende rolliks on hoolitseda lapse ja pere esmaste vajaduste rahuldamise eest. Emad väljendasid traditsioonilisele peremudelile sarnaseid hoiakuid, kus ema teeb söögi, hoiab kodu korras ja riided puhtad. Emale jääb rasestamise hetkest vastutus hoolitseda enda ja ka lapse tervise eest. Peale lapse sündi tavaliselt jätkab isa palgatööl käimist.

Isa rolliks pakkusid uuritavad meheliku eeskuju andmist, pere majandusliku olukorra eest hoolitsemist, piiride seadmist ja lastega mängimist. Üks vastaja tõi välja, et ema ja isa peaks moodustama lapse kasvatamisel ühtse terviku. Ühe vastaja mees töötas välismaal ja tema vastusest selgus, et tema peab isa eemalviibimise ajal olema nii isa kui ema eest.

„Sünnitusmajast tulles saabub ikkagi argipäev, kus ema on titaga kodus ja isa tööl.“ (Juuli)

„Ehk ema hoiab kodu korras, kõhu täis ja riided puhtad. Isa aga hoolitseb, et katus oleks peakohal, tuba soe ning piisaks vahendeid, et pere vajadusi täita.“ (Anni)

„Meie peres on pigem ema roll jälgida, et rutiin ja piirid paigas oleksid. Isale jääb mängulisem ja vabam osa.“ (Aino)

„Ema elutingimused kujundavad ka loote arengu. Sünnist alates saavad mõlemad vanemad lapse kasvatamisel osaleda. Aga tihtipeale jääb kõik ema õlule, sest isa on see kes käib tööl.“
(Kati)

3.2 Vaba aja veetmine koos lapsega

Ühe uuritava vastusest selgub, et vaba aega on vähe, kuna emal on palju majapidamistöid. Osad vanemad kaasavad lapsi kodustesse töödesse, aga on ka neid, kes seda ei tee. Vaba aja veetmise võimalustest nimetati ka koos mängimist, meisterdamist, külaskäimist ja õues käimist. Mõned uuritavad tõid vaba aja veetmise võimalustest ka televiisori vaatamise. Üks vastajatest oli kodune ja tema laps alustas just lasteaia käimist, seega veetis ema temaga eelnevalt palju koos aega.

„Vaba aega on tegelikult vähe, sest emad peavad majapidamises pidevalt midagi tegema. Isa on kaua tööl ning temalt päeval abi pole loota. Vahest loen õhtul muinasjuttu või panen koos lapsega puslet kokku, vaatame kas televiisorit või oleme õues.“ (Nelli)

„Meie peres mängitakse ühiselt lauamänge. Käime koos väljasõitudel, ujumas, kinos ja sõpradel külas. Tähtsal kohal on õhtused müramised ja koos meisterdamised.“ (Anni)

3.3 Lapse kasvatamismeetodid

Järgnevalt käsitlen kasvatusmeetodeid, mis vastajate arvates võiksid olla rohkem või vähem efektiivsed laste kasvatamisel.

Meetoditest, mis lapse kasvatamisel töötavad nimetasid emad lapsega tegelemist, rääkimist, karistamist, keelamist ja aktiivset kuulamist. Üks ema ütles, et tema lapse puhul mõjub hästi see, kui laps saab ennast tühjaks nutta ja pingetest vabaneda.

Vähem efektiivsetest meetoditest koduses kasvatuses tõid uuritavad välja lapse sundimise, kindlate piiride puudumise, lapse eiramise, ähvardamise ja tutistamise.

Oli emasid, kes nimetasid autoriteetsele vanemluse stiilile omaseid käitumisviise ja kasvatuspõhimõtteid. Näiteks Juuli arvates on kasvatuses juures oluline lapsega vestlemine ja lapse kaasamine otsustusprotsessi.

„Minu lapse puhul töötab lapse suunamine, tunnustamine, aktiivne kuulamine ja koos tegutsemine. Laps peab tundma, et tal on võimalik otsustada küsimustes, mis puudutavad osasid temaga seotud tegevusi.“ (Juuli)

Aino pidas õigeks kindlaid reegleid järgivat kasvatuspraktikat ja D. Baumrindi lubavale stiilile omaseid tunnuseid, kus lapsel pole kasvatuses kindlaid piire, mida ta järgima peaks.

„Väga oluline ja toimiv meetod on järjekindlus ning lubadustest-reeglitest kinnipidamine. Kindla, rutiinse ja turvalise koduse keskkonna loomine on ka väga oluline. Ära ei tohiks unustada lapse poolt hästi tehtu märkamist ja selle tunnustamist. Vähem efektiivne on nn. kaootiline kasvatus, st pole kindlaid piire. Lapsed kasutavad sel juhul ka pidevalt arvutit ja telekat.“ (Aino)

„Töötavaks meetodiks on pidev tegelemine ja rääkimine lapsega ning vajadusel karistus.“
(Nelli)

Olulise tegurina toodi vastajate poolt välja järjepidevus. Toimiva süsteemi loomiseks on vajalik see, et vanemad nõuaksid lastelt pidevalt ühte ja sama asja. Näiteks, et enne külla minekut peaks ennem oma toa ära koristama. Kui pidevalt ühte asja nõuda, jääb see tõenäoliselt lapsele ka meelde.

3.4 Lapse karistamise tähendus ja vajadus

Järgnevalt käsitlen seda, milliseid tähendusi emad karistamisele annavad ja kui vajalikuks nad lapse karistamist peavad.

Uuritavad olid seisukohal, et last peaks karistama kui lapse käitumine või tegu on olnud vale. Ilma karistuseta ei teki lapsel ettekujutust, et ta on vääralt käitunud. Vastusest selgus, et karistus peaks olema proportsioonis teoga. Näiteks mainis vastaja, et tema ühe halvasti öeldud sõna pärast lapsele vitsa ei annaks. Enne lapse karistamist oleks vajalik lapsele öelda, mille eest teda karistatakse. Selgelt välja öeldud lause tehtud pahanduse kohta annab lapsele selgituse, mida ta on valesti teinud.

Osad vastajad nimetasid verbaalseid ja psühholoogilisi mõjutusmeetodeid, teised füüsilisi mõjutusmeetodeid.

Verbaalsete mõjutusmeetodite alla kuuluvad vestlus, karistusega ähvardamine, lapse oma tuppa saatmine, arvuti kasutamise keeld, taskuraha keeld jne. Füüsilistest karistusviisidest saab nimetada tutistamist, lapse löömist, lapse nurka seisma panemist või mõtlemistoolile istuma saatmist.

Intervjuudes mainiti, et karistus on oluline kasvatusosa. Mitme uuritava jaoks seondus hüvede keelamine ühe lapse karistamise liigina. Selgub, et osad vanemad peavad füüsilist karistamist vajalikuks ning kasutavad seda. Üks vastaja ütles, et karistus ei tohiks alandada vanemat ega last.

„Karistamine tähendab minu jaoks laksu ja vitsa andmist pepule, nurka ja mõtlemistoolile panemist, tutistamist või millestki heast ilma jätmist.“ (Nelli)

„Karistamine on see, kui ta ei saa näiteks peale oma pahategu multikaid või mingit maiustust. Siis ta teinekord teab, et teatud teole järgneb tema tahtmiste piiramine.“ (Kati)

„Last peab karistama siis, kui ta käitub täiesti vanema kasvatuspõhimõtete vastu. Nt kaaslase alandamine, põhjendamatu vägivald, valetamine, manipuleerimine jne.“ (Aino)

Osad uuritavad tõid välja, et karistamise põhjuseks peaks olema pidev reeglite rikkumine.

„Last peaks karistama, kui on jätkuv reeglitest üleastumine.“ (Anni)

Üks vastaja põhjendas lapse karistamise vajadust sellega, et lapsel ei tohiks tekkida karistamatuse tunnet.

„Laps kasvab ja ta ei saa elada 18-aastaseks teadmise, et ta võib kõike teha ja mingit karistust ei järgne. Lapselt võib võtta ära taskuraha või kehtestada mõnele üritusele mineku keelu.“ (Juuli)

Küsisin vanematelt, kuidas peaks käituma pahandust teinud lapsega.

Kui laps on teinud pahandust, siis vanemate hinnangul on lapsega vestlemine ja talle juhtunu selgitamine vajalik. Vestlema peaks ka teo tagajärgedest. Suure pahanduse või korduva reeglitest üleastumise puhul peaks last karistama. Ühe vastaja lapse puhul toimib hästi see, et laps saab oma nutuga ennast maha rahustada.

„Tuleks minna lapse juurde ning öelda, et käitusid halvasti ning ka küsida, miks ta nii käitus. Olenevalt teost selgub ka karistamisevajadus.“ (Nelli)

„Esimesed paar korda selgitame ja põhjendame, ning räägime tagajärgedest. Kui aga keeldudest järjepidevalt üle astutakse järgneb karistus.“ (Anni)

„Kui ta teeb midagi, mida teha ei tohi ja ma selle tegevuse katkestan, siis ta hakkab jonnima. Lasen tal üksi jonnida, see kestab natuke aega ja siis ta tuleb minu juurde mind kallistama.“ (Kati)

3.5 Uuritavate praktika lapse karistamisel

Järgnevalt uurin, kuidas emad kodus lapsi korrale kutsuvad ja milliseid meetodeid peavad nad efektiivseks.

Emad tunnistavad, et lapse korrale kutsumine on kasvatamise juures igapäevane protsess. Tavaliselt vanemad vestlevad lapsega, selgitavad olukorda ja on olnud juhuseid, kui on vaja olnud karistusega ähvardada. On vanemaid, kes kasutasid lapse füüsilist karistamist lapse korrale kutsumiseks. Osad vanemad tunnistasid, et kasutavad ähvardusi (näiteks poodi minemise keeldu või jõuluvana mittetulekut). Juhul, kui laps rikub korduvalt reegleid, kasutas üks emadest lapse korrale kutsumiseks seina äärde seisma panekut.

„Tavaliselt kutsun lapse kõrvale ja räägin temaga. On juhtunud olukordi, kus olen pidanud last karistusega ähvardama.“ (Aino)

„Lapse tutistamine või pepulaks on minu lapse puhul pikaajalisele jonnile lõpu teinud. Ta ajab nutuga oma mingit soovi taga, mida on võimatu täita. Nutab, karjub ja solvab mind. Ja ma olen mõnel korral teda löönud. See teeb tema jonnile lõpu.“ (Juuli)

Järgnev küsimus uuris, millised lapse korrale kutsumise viisid on kõige efektiivsemad.

Emade hinnangul on verbaalsetest mõjutusmeetoditest efektiivsed vestlus, karistusega ähvardamine, sekkumine ja olukorra analüüs. Osade vanemate vastusest selgub, et nende last kutsuvad lühiajaliselt kõige paremini korrale mitteverbaalsed mõjutusmeetmed (tutistamine, löömine

„Efektiivsed on hääletoon, tõsine ilme ja hoiak, et enam ei ole nalja, nüüd on viimane piisk karikas. Samuti meeldetuletus, et hakka karistuse peale mõtlema.“ (Anni)

„Lühiajaline efektiivne meetod on siiski füüsiline karistamine. Siis ei julge muidugi laps hirmust oma tegu korrata.“ (Nelli)

„Tavaliselt on piisanud rääkimisest ja olukorra ning selle võimalike tagajärgede selgitamisest. Väga efektiivne on karistusega manipuleerimine (nt. arvuti, tv või muu hüve keelamine.“ (Aino)

3.6 Vanemate arvamus lapse füüsilisest karistamisest

Lõpetuseks uurisin vanematelt, mis on nende arvamus lapse kehalisest karistamisest.

Ühe vanema arvates oleks lapse tutistamine ainus kehalise karistamise viis, mida tema kasutaks. Enamus vastajatest arvas, et lapse füüsiline karistamine on teatud olukorras vajalik ja vastuvõetav. Välistati äärmuslikud meetodid, nagu näiteks juhtmega peksmine ning lapsele kehalise trauma tekitamine. Vastajad mainisid ka, et lapse füüsiline karistamine ei tohi olla sage ning püsiva kasvatusmeetodina ei ole selle kasutamine kindlasti mõeldav. Üks vastaja tõi välja, et vanem, kes last karistab on ilmselt kehvade kasvatusoskustega.

„Ikka tuleb ette tutistamist või vitsa kasutamist. Samas ei poolda ma füüsilist vägivalda, kus lapsele on tekitatud kehaline ja vaimne trauma.“ (Anni)

„See tuti-tuti tegemine oleks ka see kõige viimane asi, mida teha, kui meelitamine, palumine ja lihtsalt rääkimine ei aita.“ (Kati)

„Mina arvan, et füüsiline karistamine on aeg-ajalt vajalik. Väike hirm hoiabki inimest tagasi. Nagu kartus minna vangi hoiab nii mõndagi inimest tagasi kuritegevusest.“ (Nelli)

Viimane intervjuu küsimus uuris intervjuueeritavatelt, kas füüsilise karistamise peaks seadusandlikul tasandil keelustama.

Vastajate seisukohaks on see, et nad on lapse peksmise vastu. Näiteks Nelli ütleb: *„Oleneb, mida füüsilise karistamise all mõelda. Vitsa andmise vastu ma pole, aga peksmise vastu olen küll.“*

Täielik lapse füüsilise karistamise keelustamine poleks osade vastajate sõnul mõistlik. Nende arvates peaks olema keelustatud lapse väärkohtlemine, mis tekitab lapsele trauma ja mida saab arst tuvastada. Üks vanem tõi välja fakti, et kehaline karistamine tekitab juurde vägivalda. Ühele vastajatest ei ole ükski tõsisem lapse kehalise karistamise meetod vastuvõetav.

Intervjuueeritavate arvates tekib füüsilise karistamise keelustamisega probleem, et see mis kodudes nelja seina vahel toimub, ei muutu.

„Lapse füüsiline väärkohtlemine, kus saab arstlikult tõestada vanema ülekohut peaks olema keelustatud. Vaeseomaks peksmist ma ei poolda.“ (Anni)

„Ma arvan, et keelustamine pole päris mõistlik, aga teatud regulatsioon peaks riiklikul tasandil olema. Pidev füüsiline sekkumine sünnitab vägivalda juurde, seega peaks sellise meetodi valikul väga teadlik olema võimalikest tagajärgedest.“ (Aino)

Intervjueeritavate arvates tekib füüsilise karistamise keelustamisega probleem, et see mis kodudes nelja seina vahel toimub, ei muutu.

„Ilmselt peaks keelustama. Kuigi ma ei tea, kuidas see reaalselt paika pannakse ja kuidas see argielus toimib.“ (Juuli)

„Minu meelest on rõve mingi püksirihma või ei tea mille muuga last peksta. Selle võiks keelata, aga ma ei usu, et sellest midagi välja tuleks. Üks asi on seadus paberil ja teine asi on selle reaalne kasutamine.“ (Kati)

Vastajate mure, et tulevane füüsilise karistamise keelustamine jääb osade vanemate jaoks pelgalt seaduseks paberil, on täiesti mõistetav. Siiski on uus lastekaitseseadus väljatöötamisel ja paljude ametkondade poolt pikalt oodatud.

KOKKUVÕTE

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks oli vanemate erinevate kasvatusstiilide ja põhimõtete teada saamine.

Seadusandluses ei ole käesolevaks hetkeks lapse füüsiline karistamine keelatud, kuid lapse kehalise väärkohtlemise ilmnemisel on võimalik õiguslikult sekkuda.

Oma uurimustöös uurisin viie lasteaiaeaalise lapse ema arvamust lapse kasvatamisest ja karistusest. Kasutasin meetodina kvalitatiivset intervjuud ning analüüsimeetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Tulemustest selgusid vanemate lastekasvatamise põhimõtted ja kohustuste jagunemine emade ja isade vahel. Emade kohustuste hulka kuulusid enamus laste kasvatamise ja kodutöödega seotud tegevused. Emade vastusest selgus, et nende meeste rolliks on rohkem pere sissetuleku teenimine ning majandusliku heaolu eest vastutamine. Ka mainiti, et isade ülesandeks on lastele (eriti poistele) eeskuju andmine, vaba aja veetmine ning lastega koos mängimine.

Vastajad leidsid, et nende lapsekasvatuspraktikas on lapse korrale kutsumine igapäevane ülesanne. Korrale kutsumise viisidest kasutati nii verbaalseid (vestlus, arvutikasutamise keeld, karistusega ähvardamine jne) kui ka mitteverbaalseid karistusviise (tutistamine, vits, lapse mõtlemistoolile- või oma tuppa saatmine).

Tulemustest selgus veel see, et enamik vastajatest olid mingil määral kehalise karistuse pooldajad. Siiski olid uuritavad seisukohal, et riiklikult peaks lapse tõsise kehalise karistamise keelustama.

KASUTATUD ALLIKAD

- Baumrind, D. 2005. Patterns of Parental Authority and Adolescent Autonomy. *New directions for child and adolescent development*. 108: 61-62.
- Berk, L.E. 1994. *Child development*. 3rd ed. Boston.etc: Allyn and Bacon.
- Eesti Vabariigi lastekaitse seadus. Riigi Teataja, 1992 , 28, 370.
- Eesti Vabariigi perekonnaseadus. Riigi Teataja I, 2009, 60, 395.
- European Social Survey. 2010. Additional Module about Estonia.
(<http://www.europeansocialsurvey.org/data/themes.html?t=values>) (12.05.14)
- Goldenberg, I., Goldenberg, H. 1985. *Family Therapy: An Overview*. 2nd Ed. California: Brooks/ Cole Publishing Company Pacific Grove.
- Haugas, L. (Toim.). 2008. Eesti Statistika. Lapsed. Tallinn. Statistika
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. *Tutkimushaastattelu. 4. painos*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina
- Hoghugh, M., Speight, A.N.P. 1998. *Good enough parenting for all children- a strategy for a healthier society*.
(<http://adc.bmj.com/content/78/4/293.full.pdf+html>) (15.05.14)
- Hsieh, H.-F., Shannon, S.E. 2005. Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 1277-1288.
- Karu, M., Turk, P., Suvi, H., Biin, H. jt. 2012. *Lapse õiguste ja vanemluse monitooruring*. Praxis.
(http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Lapse_õiguste_ja_vanemluse_monitooring_-_kokkuvote.pdf) (12.05.2014)
- Kraav, I. 2001. Lastevanemate kasvatusväärtused ja –meetodid laste hinnangute alusel. – H. Kukemelk., K. Karlep., E. Krull jt (toim.). *Kasvatus ja aated*. Tartu: Tartu Ülikooli Pedagoogika osakonna väljaanne nr. 11: 54-64.

Laherand, M.-L. 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Lapse õiguste konventsioon. Riigi Teataja II, 1996, 16, 56.

Laste kehalise karistamise kaotamine. 2008. Euroopa Nõukogu

(<http://www.coe.int/t/dg3/children/corporalpunishment/pdf/EstonianQuestionAnswers.pdf>)

(10.05.2014)

Laste väärkohtlemine peres. 2011. Justiitsministeeriumi veebileht.

(<http://www.kuriteoennetus.ee/40354>) (10.05.14)

Mayring, P. 2000. Qualitative content analysis. Forum: Qualitative Social Research.

Perekonnaseadus, Riigi Teataja I, 2009, 60, 395

Palmerus, K., Scarr, S. 1995. *How parents discipline young children. Cultural comparisons and individual differences. Policy, Punishment and Parenting: Parental beliefs and Practices in the United States, Sweden and Canada*: SRCD

(<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED393601.pdf>) (18.05.14)

Positiivne vanemlus . Sotsiaalministeeriumi veebileht

(<http://lapsedjapered.sm.ee/positiivne-vanemlus.html>) (19.05.2014)

Põld, P. 1993. Üldine kasvatusõpetus. Tartu: K. Mattieseni trükikoda o/ü.

Rink, J. E. 1995. Pedagogical mismanagement and orthopedagogy. Leuven-Apeldoorn: Garant.

Soo, K., Soo, I. 2002. *Teismeliste väärkohtlemine Eestis: riskitegurid ja tagajärjed*. Tartu.

Soonets R. 1997. Lapse väärkohtlemise mõiste ja liigid. *Laste väärkohtlemine*/ Kutsar D.; Tartu.

Tammur, A., Randoja, M. 2008. Laste kasvukeskkond. -L.Haugas (toim.).*Lapsed*. Tallinn: Statistikaamet: 11-19.

Uus lastekaitseadus. Sotsiaalministeeriumi veebileht

(<http://lapsedjapered.sm.ee/uus-lastekaitseadus.html>) (19.05.2014)

Vainu, V., Järviste, L., Biin, H. 2010. Soolise võrdõiguslikkuse monitooruring 2009.

(http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Toimetised/2010/toimetised_20101.pdf) (10.05.2014)

Valsiner, J., Branco, A.U., Melo Dantas, C. 1997. Co-construction of human development: heterogeneity within parental belief orientations. J. E. Grusec., L. Kuczynski (toim.), Parenting and children's internalization of values. New - York: Wiley. (238- 307).

LISA 1

Intervjuu kava

Sissejuhatus: Intervjuu käigu tutvustus, konfidentsiaalsus- ja anonüümsusprintsipi väljatoomine.

Küsimused:

1. Mida tähendab teie jaoks laste kasvatamine?
2. Milline roll kasvatamisel on emal ja milline isal?
3. Millised meetodid laste kasvatamisel töötavad ja millised on vähem efektiivsed?
4. Kuidas te veedate koos oma lapsega vaba aega?
5. Kuidas peaks käituma pahandust teinud lapsega?
6. Mida tähendab teie jaoks lapse karistamine?
7. Kas ja millisel juhul peaks last karistama?
8. Kas teil on tulnud ette olukordi, kui te peate oma last korrale kutsuma? Mida te sellisel juhul teete?
9. Millised lapse korrale kutsumise meetodid on kõige efektiivsemad?
10. Mida te arvate lapse füüsilisest karistamisest?
11. Kas füüsilise karistamise peaks keelustama riiklikult (seadusandlikul tasandil)?

Lõpetuseks: lisakommentaariid ja tänusõnad.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Jaana Kala

48709016510

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Vanemate arvamus kasvatuses ja karistuses
mille juhendaja on MA, Kadri Soo
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 02.06.2014